

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

OAJ pitää erittäin hyvänä sitä, että kotoutumisen edistämiseksi on laadittu kokonaisvaltainen selonteko ja toimenpide-ehdotukset. Suomeen on saapunut ja saapuu hyvin heterogeenistä väestöä, joiden taustat ovat moninaiset. Koulutus on parasta kotoutumisen edistämistä huomioiden jokaisen yksilön henkilökohtaiset tarpeet.

Kun kehitetään ja parannetaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kotoutumista, osaamista ja työllistymistä on tärkeää, että korkea laatu varmistetaan kaikissa toimenpiteissä.

Kuten kotoutumisen selonteossa mainitaan, koulutuspoliittinen selonteko määrittelee suurimmaksi osaksi koulutuksen kokonaisuutta myös kotoutumisen edistämisessä. On kuitenkin tärkeää, että myös tässä selonteossa huomioidaan koulutus, kasvatus ja opettajien merkitys tärkeänä osana kokonaisuutta kaiken ikäisten kansalaisten kotoutumisessa. Koulutus ei voi olla erillään kotoutumisen edistämisessä.

Eduskunnan edellyttämät muutokset ovat hyviä ja kannatettavia, mutta niiden toteuttamiseksi pitää tehdä yksityiskohtaisempia määritelmiä, kuka ja ketkä ottavat vastuun toimenpiteiden edistämiseksi. Selonteossa ei ole riittävästi määritelty vastuutahoja.

Toimenpide-ehdotuksissa oli sekä laajoja että pienempiä kokonaisuuksia. Tämän seurauksena lausunto kokonaisuudessaan on pirstaleinen.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Tutkimustiedonkin valossa kielitaito on merkittävä tekijä henkilön kotoutumisessa ja työllistymisessä. Kotoutumiskoulutuksen heikot oppimistulokset ovat osoituksena siitä, että

koulutusta järjestetään hyvin kirjavin käytäntein. On syytä laatia kotoutumiskoulutuksen laatukriteerit, jotka vastaavat suomalaisen koulutuksen kokonaisuudessa vaadittua tasoa. Laadukas ja pitkäjänteinen koulutus mahdollistaa monimuotoisuuden arvostamista, osallisuuden tukemista, eriarvoisuuden vähenemistä, hyväksikäytön ja syrjinnän ehkäisyä, mutta myös asenteisiin vaikuttamista.

Rahoituksen ja laadukkaan koulutuksen merkitys on ensiarvoista kielitaidon edistämässä, koska kielitaito on avain kotoutumiseen ja työllistymiseen. Ilman kelpoisia opettajia ja laadun seurantaa tavoitetta kielitaidon parantamisesta ei voida saavuttaa. Riittävä ja vakaa rahoituksen taso sekä korkea laatu ovat edellytyksiä, jolla tavoitteet saavutetaan.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen on kannatettavaa, mutta se vaatii eri hallinnonalojen osaamista ja systemaattista yhteistyötä. On varmistettava riittävä kotoutumisen edistämisen osaaminen jokaiselle toimijalle.

Hallituskaudella perustettavalle jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskukselle tullaan osoittamaan alueellisia tehtäviä. On määriteltävä, miten kaikki meneillään olevat hankkeet; jatkuvan oppimisen uudistus, koulutuspoliittinen selonteko, kuntakoikeilut jne. linkittyvät toisiinsa, jottei tehdä päällekkäisyyksiä. On täsmennettävä, mikä rooli jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksella on kotoutumisen kokonaisuudessa.

Palvelupaketti-malli on kannatettava, jotta saadaan kokonaisvaltainen kartoitus osaamisen ja koulutustarpeiden tunnistamiseksi. Tässä työssä oppilaitosten pitää olla kiinteästi mukana. Työ on oltava alan ammattilaisten tehtävänä laadun ja vaikuttavuuden varmistamiseksi.

Palvelupaketin yhteydessä tehtävän kartoituksen jälkeen tehdään opiskelu- ja/tai työllistymissuunnitelma. Palkkatuen ja koulutuksen vuorottelua ja yhdistämistä on kehitettävä. On kuitenkin tärkeää, että palkkatuki pysyy omana tukimuotonaan. Sitä ei saa sekoittaa opintoihin liittyviin tukiin ja etuuksiin.

Sellaisenaan Ruotsin mallia ei voida siirtää Suomeen, vaan kokonaisuutta on tarkasteltava kansallisista lähtökohdista sekä oppilaitosten ja opettajien näkökulmasta. TE-hallinnon kanssa tehtävä kiinteä yhteistyö pitää toteutua myös tässä kokonaisuudessa.

Jokaiselle koulutusasteelle pitää saada lisää maahanmuuttajataustaisia opettajia, jotka toimivat sekä opettajina, mutta myös tukevat kulttuurista moninaisuutta oppilaitoksissa varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen. Snabbspåret- mallia opettajien kouluttamisessa pitää kehittää sillä reunaehdolla, että Suomessa opettajalla on oltava erinomainen suomen tai ruotsin kielen taito sekä tutkimusperustainen koulutus toimiakseen opettajana. Korkeakoulujen opettajankoulutusta antavat yksiköt on otettava mukaan mallin kehittämiseen. Valtion rahoituksen pitää tukea mallia, jossa maahanmuuttajataustaiset opettajat saavat täydennyskoulutusta opettajiksi ja opiskelevat samalla suomen tai ruotsin kieltä.

SIB-kokeilu ei suoraan sovellu opettajiin korkean kielitaito- ja koulutusvaatimuksen takia. Jos opettajat halutaan mukaan SIB-malliin, koulutuksen laatu pitää taata valtion rahoituksella ja riittävän pitkällä tutkimusperustaisella koulutuksella korkeakouluissa.

Koulutuksen saatavuuden ja riittävyyden seurantaan on määriteltävä taho, joka vastaa kokonaisuudesta. On tärkeää, että riittävyys tarkoittaa myös ajallista riittävyyttä, ei pelkästään paikkamääriä kotoutumiskoulutuksessa. Sujuvat siirtymät kotoutumispalveluista koulutus- ja työllistymispalveluihin ei ole ongelma, vaan kotoutumispalveluiden ajallinen riittämättömyys. On varmistettava, että henkilöllä on siirtymiseen tosiasialliset valmiudet. Jos suomen tai ruotsin kielen osaaminen ei ole riittävää, siirtyminen epäonnistuu, jos henkilön suomen tai ruotsin kielen taito ei riitä esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa opiskelemiseen. Ei ole järkevää tarjota samanlaista koulutusta kaikille, vaan on keskityttävä henkilökohtaiseen tarpeeseen ja ohjaukseen. Tähän työhön on käytettävä kelpoisia opettajia. Myös TE-hallinnossa on keskityttävä henkilökohtaiseen ohjaukseen, jossa oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä on vahvistettava.

Kotona lapsia hoitavien vanhempien tukemiseksi vapaan sivistystyön uutta sivistystehtävää on vahvistettava rahoituksella ja siten, että ohjaamista kehitetään TE-hallinnon työntekijöiden kouluttamisella ja vahvalla yhteistyöllä oppilaitosten kanssa. TE-hallinnon työntekijöiden kouluttamisella on suuri merkitys maahanmuuttajien kotoutumiseen osaavalla ohjauksella. Tässä työssä oppilaitosten kanssa tehtävää systemaattista yhteistyötä on vahvistettava alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Työpaikkasuomi- ja Työpaikkaruotsi- koulutusten laatu pitää varmistaa siten, että koulutusta tarjoavat kelpoiset opettajat.

Kun valmistellaan malleja suomen ja ruotsin kielen opiskelun ja TE-palveluiden yhdistämiseksi, on varmistettava, että opettajien pitää olla koulutettuja ja opintoja tarjoavilla oppilaitoksilla on virallinen koulutuksen järjestämislupa laadun varmistamiseksi.

Ammatillisen koulutuksen koulutusleikkaukset ja vuonna 2018 poistettu kielitaitovaatimus ovat nousseet suuriksi esteiksi maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutuksessa etenemiseen. Ammatillisen koulutuksen suomen tai ruotsin kielen opinnot ovat riittämättömät. Kielenopiskelun, perustaitojen ja ammatillisten sisältöjen tulisi limittyä ja olla samanaikaisia. Koulutukseen tarvitaan myös vahvempi opiskelijan tuki. Kun lähiopetusta on vähennetty radikaalisti, maahanmuuttajataustainen opiskelija jää jälkeen opinnoistaan ja opiskelut keskeytyvät helpommin.

Ammatillisessa koulutuksessa kielikoulutusta pitää olla tarjolla vahvemmin. Rahoituksen pitää tukea kohdennetusti maahanmuuttajien opiskelutaitojen ja suomen tai ruotsin kielen oppimisen vahvistamista. Rahoituksen pitää kestää koko opiskelun ajan, ei ainoastaan lyhytaikaisesti.

Työttömyysetuudella mahdollistetun omaehtoisen koulutuksen ajan pidentäminen kolmeen vuoteen on kannatettavaa.

Varhaiskasvatuksen merkitys oppimisen perustana on merkittävä. Lasten osallisuutta pedagogiseen varhaiskasvatukseen on lisättävä riittävällä tiedolla. Maahanmuuttajataustaiset perheet tarvitsevat omankielistä tietoa pedagogisen varhaiskasvatuksen merkityksestä ja tarpeellisuudesta myös kielenoppimisen näkökulmasta.

Perusopetukseen ilman huoltajaa ja huoltajan kanssa maahan saapuneiden nuorten perusopetukseen valmistava opetus pitää kirjata lakiin oppilaan subjektiivisena oikeutena. S2-opetusta ja tuettua kielenopetusta on tarjottava oppilaan tuen tarve huomioden. On taattava, että oppilas saa valtion rahoitusta S2-opetuksessa kuuden vuoden sijaan kahdeksan vuotta. Oman äidinkielen oppimisen pitää olla velvoittavaa varhaiskasvatuksesta alkaen toisen asteen loppuun, koska oman äidinkielen opiskeleminen edistää tutkimusten mukaan erityisesti muiden kielten oppimista.

TEM:in on ohjeistettava valtakunnallisesti tarkemmin tiedonsiirrosta sosiaalihuollon ja koulutuksen järjestäjän välillä välttämättömien tietojen siirtämisestä koulutuksen järjestämistä varten lain mukaan.

Korkeakouluja koskevat tavoitteet ovat kannatettavia. Toimenpiteet pitää huomioida korkeakoulujen tulossopimusneuvotteluissa.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Vastaanottokeskusten merkitys kotoutumisen alussa pitää nostaa vahvempaan rooliin. Pitkittynyt turvapaikanhakuprosessi viivästyttää pääsyä kotoutumiskoulutukseen, ja siten kielenoppimisen alkuvaihetta, jos vastaanottokeskuksissa ei tarjota laadukasta kielen opetusta.

Vastaanottokeskuksiin pitää palkata opettajia tai on vahvistettava yhteistyötä paikallisten aikuiskoulutusta tarjoavien oppilaitosten kanssa. Opettajilla on muun osaamisen lisäksi vahva ohjausosaaminen. Opettajien opetuksella ja opetuksen kehittämisellä saavutetaan huomattavasti parempia tuloksia laajemmin kuin pelkällä ohjaamisella, jota toimenpiteissä ehdotetaan.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Tervetuloa Suomeen-oppaan päivittämiseen pitää ottaa opettajat mukaan. Samalla on mietittävä, toimisiko puhuttu video paremmin kokonaisuudessa.

Ohjaus- ja neuvontapalvelujen vakinaistamiseksi tarvitaan valtakunnallinen koordinointi. Vapaan sivistystyön sivistystehtävää ja opettajien ohjausosaamista on kehitettävä. Rahoitus on myös vakinaistettava. Hankerahoituksella vakinaistaminen ei onnistu.

Kun matalankynnyksen monikielistä ohjausta ja neuvonnan laatua ja vaikuttavuutta kehitetään, kehittämistyöhön on otettava opettajat mukaan. Vapaan sivistystyön merkitys on huomioitava kehittämistyössä.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyspalvelukeskuksen yhdeksi tehtäväksi on suunniteltu ohjaustoiminnan koordinointia. Mikä rooli palvelukeskuksella on kotoutumiseen liittyvässä ohjauksen koordinoinnissa?

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kotoutumishjelman luomisessa on täsmennettävä, mikä/ mitkä tahot vastaavat kokonaisuudesta. Jos toimijoita on useampi, tiedonsiirron pitää kulkea esteettä toimijoiden kesken. Esimerkiksi kielitaidon kartoittamiseen tarvitaan opettajan vahvaa ammattitaitoa.

Kotoutumisen edistämisessä vapaan sivistystyön merkitys on olennainen erityisesti kotona hoitavien lasten vanhemmille. Pedagogisen varhaiskasvatus merkitys on oleellinen, kun kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumista ja kielitaitoa vahvistetaan. Kielitaidon kehittämisessä koulutus ja opettajat ovat tärkeimmät toimijat.

Kielitaidon tavoitetaso B1.1 saavuttaminen vaatii pitkäjänteistä opiskelua kelpoisen opettajan opetuksessa. Aikuiset oppivat eritahtisesti kuin lapset ja nuoret. Mikäli kielitaito jää alle toimivan

kielitaitotason ohjelman jälkeen, on oltava selkeä järjestelmä jatko-opintoja varten. Tavoitetason saavuttaminen ja kielitaitotason arviointi on opettajan tehtävä.

Suunnitellun johdantojakson luomiseksi TE-hallinnon ja oppilaitosten on tehtävä systemaattista yhteistyötä. Kenen työtä johdantojakson kokonaisuuden toteuttaminen on? Esimerkiksi aikuisten perusopetukseen ei voi mennä, ellei henkilöllä ole opetuskielen peruskielitaitoa toisin kuin lukutaitovaiheen koulutukseen. Tiedonsiirron pitää tapahtua joustavammin eri toimijoiden kesken. Onko asiakastieto ja tiedonsiirto osana suunnitteilla olevaa digitaalista palvelukeskusta, vai ollaanko luomassa omaa järjestelmää alkuvaiheen palvelukokonaisuudelle?

Kenen tehtävä on työvoiman ulkopuolella olevien tavoittaminen? Vastaanottokeskuksissa olevien henkilöiden kotoutumisen aloittaminen on oltava opettajien tehtävä.

Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteissä työn pitää olla ohjauksen ammattilaisten, opettajien, tehtävä. Heillä on tähän erinomainen osaaminen. Tässäkin on vahvistettava TE-hallinnon ja oppilaitosten saumatonta yhteistyötä.

Kotoutumishjelman kohderyhmien tavoittamisessa ja jalkautuvassa työssä on täsmennettävä, keiden tehtäviin nämä kuuluvat.

Kuka on asiakastietojärjestelmän ylläpitäjä, vai tarkoitetaanko tällä erillistä rekisteriä? Onko digitaalisella palvelukeskuksella tässä roolia, ja miten rahoitus järjestetään?

Kotoutumiskoulutuksen laadun kehittämiseksi laadittavat laatuksiteerit ovat erinomainen uudistus. Tässä on huomioitava työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön saumaton yhteistyö. Laatuksiteerien laadinnassa on tärkeää, että kotoutumiskoulutuksesta tulisi selkeämmin osa koulutuksemme kokonaisuutta.

Dynaamisen hankintajärjestelmän sisältö pitää avata. Onko palvelukeskuksella siinä tehtävä? Hankinnoille on säädettävä valtakunnalliset, yhdenmukaiset ja tiukat kriteerit.

Kotoutumiskoulutuksen laadun parantaminen ja yhdenmukaistaminen on kannatettavaa. Opettajille suunnattujen koulutusten pitää olla virallisen koulutuksen järjestämisluvan alaisten oppilaitosten järjestämää koulutusta. Rahoitus on merkittävä osa kokonaisuutta.

Kotoutumiskoulutuksen saavutettavuuden lisäämisen tavoitteissa opettajien ja oppilaitosten työ on huomioitava. Rahoitus on taattava pitkäjänteisesti. Hankerahoitus ei kanna pitkälle ja kestävästi. Epätietoisuus rahoituksen jatkumisesta ei kannusta koulutusten kehittämiseen. Koulutuksen laadukkaan kehittämisen perustana on pitkäkestoinen rahoitus, muutaman vuoden välein tapahtuva kilpailuttaminen estää pitkäjänteisen kehittämistyön.

Kotoutumiskoulutuksen lähtötaso- ja päättöarviointi on opettajan tehtävä. Arvioinnin kriteerien laadinta on määrättävä Opetushallituksen tehtäväksi. Sujuvat siirtymät kotoutumishjelmasta jatkokoulutukseen, työelämään tai muualle kuuluvat opinto-ohjaajien työtehtäviin. Kotoutumiskoulutuksen keston määrittäminen ja omaehtoisten opintojen uudistaminen ovat kannatettavia toimenpiteitä.

Kun kunnille ollaan säätämässä uusia tehtäviä, on varmistettava, että kunnissa on riittävästi henkilöstöä ja heidän osaamisensa on ajantasaista ja laadukasta.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Talent Boost-ohjelman vakiinnuttaminen on kannatettava ehdotus. Rahoitus on varmistettava pysyväksi, kun kehittämistä halutaan tehdä pitkäjänteisesti.

Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteissä pitää olla opettajia, joilla on vahva ohjausosaaminen.

Työpaikkasuomi / Työpaikkasuomi- koulutukset kokonaisuutena on kannatettava siinä tapauksessa, että opettajat ovat vastuussa koulutuksesta. Koulutustyö kuuluu alan ammattilaisille, ei konsulteille. Tässä kokonaisuudessa aikuisopettajat on otettava huomioon kelpoisina opettajina.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Toimivasta ja kannatettavasta yhteistyöstä oppilaitosten ja yhdistysten välillä on olemassa malleja esimerkiksi Turun AKK:n ja NMKY:n maahanmuuttajayksikön päivystyksen kesken. Vastaavan yhteistyön malleja on tärkeää kehittää valtakunnan tasolla lisää. Yhteistyön kehittämisessä on huomioitava myös ne maahanmuuttajat, jotka eivät ole minkään oppilaitoksen opiskelijoita tai eivät ole missään heille suunnatuissa järjestelmämme toimenpiteessä.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Hyvien väestösuhteiden edistäminen on erittäin tärkeää. Kaksisuuntainen kotoutuminen edistää myös kantaväestön tietoisuutta ja vähentää syrjintää ja rasismia.

Toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. Ei kuitenkaan riitä, että vahvistetaan, parannetaan tai lisätään toimenpiteitä, jos vastuutahoa ei ole määritelty. Opettajien osaamisella pystytään kehittämään monia hyvien väestösuhteiden kokonaisuuksia. Oppilaitokset pitää ottaa mukaan tähän kehittämistyöhön.

Kuntien pitää ottaa vahva rooli maahanmuuttajien palveluiden kehittämisessä. Tässä työssä on hyödynnettävä jo olemassa olevaa maahanmuuttajaväestöämme.

Tarvitsemme eri alojen asiantuntijoiksi maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

Maahanmuuttajataustaisten opettajien kouluttaminen on huomioitava kokonaisuudessa.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Kun kotouttamisen toimivuuden parantamiseksi ja nopeuttamiseksi hallitus siirtää kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille, on varmistettava, että kunnissa on riittävästi valmiuksia ottaa tehtävä vastaan ja osaavaa henkilökuntaa tekemään tätä työtä. On huomioitava

kuntien moninaisuus sekä luotava arviointijärjestelmä, jolla kokonaisuutta seurataan. On määriteltävä taho, joka arvioinnista vastaa.

Lyhykäinen Päivi
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry